

професійної діяльності / О. В. Алпатова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2013. – № 1-2. – С. 169-176.

2. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Ю. Н. Галагузова. – Москва, 2001. – 373 с.

3. Гордієнко Н. В. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах університетської освіти / Н. В. Гордієнко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2012. – №3. – С.101-104.

4. Зеер Э. Ф. Личностно-ориентированное профессиональное образование / Э. Ф. Зеер, Г. М. Романцев // Педагогика. – 2002. – №3. – С. 16-21.

5. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : Монографія / О. Г. Карпенко; [за ред. С. Я. Харченко]. – Дрогобич : Коло, 2007. – 374 с.

6. Ларіонова Н. Б. Змістовні характеристики критеріїв і рівнів сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів / Н. Б. Ларіонова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 2 (291). – С.189-198.

7. Ліненко А. Ф. Готовність майбутніх вчителів до педагогічної діяльності / А. Ф. Ліненко // Педагогіка і психологія. – 1995. – №1. – С.125-133.

8. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международ. гуманит. фонд «Знание», 1996. – 308 с.

9. Мельничук І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія / І. Мельничук. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 326 с.

10. Павлишина Н. Б. Структура готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у закладах соціального обслуговування людей похилого віку / Н. Б. Павлишина // Освітлогічний дискурс. – 2014. – №2 (6). – С.141-151.

11. Педагогическая энциклопедия / под ред. И. А. Каирова, Ф. Н. Петрова. – М. : Изд-во «Советская энциклопедия», 1966. – Т. 3. – 879 с.

12. Петровский В. А. Индивид, субъект, личность, индивидуальность в определении и познании человека / В. А. Петровский // Мир психологии. – 2007. – №1 (49). – С. 13-30.

13. Шанскова Т. І. Модель професійної підготовки соціальних педагогів в умовах здобуття другої вищої освіти / Т. І. Шанскова // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 3. – С. 133-135.

УДК 37.03:378

Н.М. Компанець, Київ, Україна / N. Kompanets, Kyiv, Ukraine

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ БІОМЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. В статті розглядається питання формування інформаційної культури студентів, в тому числі студентів біомедичного профілю. Проведено історичний аналіз розвитку поняття інформаційної культури. Сформульовано основні проблеми дослідження інформаційної культури студентів. Представлені основні критерії для оцінки рівня інформаційної культури студентів, принципи організації інформаційної освіти і методики діагностики рівня інформаційної культури. Також проведено аналіз досліджень з оцінки інформаційної культури студентів медичного спрямування.

Ключові слова: інформаційна культура, особистість, оцінка, освітній процес, біомедичний напрямок, формування культури.

BIOMEDICAL ENGINEERING STUDENTS' FORMATION OF INFORMATIONAL CULTURE

Annotation. The article discusses the formation of the information culture of students, including students of the biomedical profile. A historical analysis of the development of the concept of information culture is carried out. Structural components, types of information culture, the main problems of studying the information culture of students and the existing factors that contribute to its development are formulated. The most complete and precise definition of the concept of information culture is given. The components of the formation plane of the personality culture are singled out. Personal qualities of the individual are described, on which the structural parts of information culture are based. The conditions under which a positive effect is achieved in the organizational activity of medical universities for the formation of information culture is considered. In the information culture of the individual, three main components are identified: cognitive, emotional-value and effective-practical. The main indicators on which it is possible to assess the level of information culture of students, the principles of organizing information education and methods of diagnosing the level of information culture are presented. Also, an analysis of studies on the evaluation of the information culture of medical students was carried out. In addition, the concept of a culture of behaviour and work with information, the systematization of this information and its development has been singled out.

Key words: information culture, personality, evaluation, educational process, biomedical profile, culture formation.

Інформаційне суспільство ставить перед професійною освітою завдання підготовки фахівців, здатних до самоосвіти та самовдосконалення, вільному визначенню себе в професії, володіння різними засобами обробки інформації [4; 7]. Невіддільним компонентом багатьох видів професійної діяльності є інформаційна діяльність, тому формування інформаційної компетентності студентів є важливим завданням освітнього процесу. Інформаційна культура особистості – один з головних компонентів професійної компетентності фахівця, який характеризується аспектами знання (операційним), поведінковим (практико-діяльними) і ціннісно-орієнтаційним [1].

Основними факторами розвитку інформаційної культури сучасного суспільства є наступні:

– система освіти, визначальна загальний рівень інтелектуального розвитку людей, їх матеріальних і духовних потреб;

- інформаційна інфраструктура суспільства;
- демократизація суспільства, розвиток засобів масового інформування населення, а також можливості громадян використовувати альтернативні, в тому числі закордонні джерела інформації;
- розвиток економіки країни, від якого залежать матеріальні можливості отримання людьми необхідної освіти.

Однією з підстав класифікації інформаційної культури є виділення її видів. Бувши пов'язаними з професіоналізацією, види інформаційної культури відтіняють ступінь компетентності користувачів інформації. Звідси логічно випливають такі її види:

- 1) інформаційна культура користувачів із загальною підготовленістю (студенти);
- 2) інформаційна культура фахівців різних профілів (представники професій);
- 3) інформаційна культура фахівців-інформаторів (сфери діяльності – наукова, освітня, засобів масової інформації тощо).

Таким чином, інформаційна культура – складова культури будь-якої спільноти і індивіда, що характеризує усвідомлення ними інформації як цінності, їх прагнення і вміння шукати і знаходити, отримувати і переробляти, засновувати на ній свою доцільну діяльність і передавати її, а також ділитися з іншими набутим досвідом в даній галузі.

Формування інформаційної культури особистості як складової частини загальної культури розглядається в різних площинах – світоглядної, морально-етичної, психологічної, соціальної, технологічної, ін.

Дані роботи [1; 5; 8] носять переважно педагогічний характер, акцентуючи увагу на аналізі змісту та організації навчального процесу для формування інформаційної культури, на ролі різних навчальних дисциплін.

Інформаційна культура особистості має ряд складових: інформаційну активність, розвинену інформаційну мотивацію, пізнавальну, читацьку активність, засвоєння навичок інформаційної діяльності, пошукова поведінка, ступінь усвідомлення власних інформаційних потреб, включеність в комунікативний процес. Ці структурні частини інформаційної культури базуються на сукупності особистісних якостей, серед яких виділяються наступні:

- інтелектуально-пізнавальні;
- мотиваційні;
- емоційно-вольові;
- комунікативні.

Поняття інформаційна культура має складну структуру, що включає безліч компонентів в залежності від професійної орієнтації фахівців.

В роботі [2] було проведено експеримент, в якому брало участь 128 студентів лікувального факультету, 61 з них увійшло в експериментальну групу (ЕГ), 67 – в контрольну (КГ).

В інформаційній культурі особистості було виділено три основних компоненти:

- когнітивна (знання і вміння);
- емоційно-ціннісна (установки, оцінки, відносини);
- дієво-практична (реальне і потенційне використання знань і вмінь).

Розглядаючи когнітивний компонент інформаційної культури, ми виділяємо його перший критерій – комп'ютерну грамотність. Без оволодіння комп'ютерною грамотністю неможливо здійснення процесу пошуку та обробки інформації за сучасних обставин глобальної інформатизації суспільства та освіти.

Комп'ютерна грамотність – це динамічна характеристика особистості, відмінними рисами якої є: володіння певною системою комп'ютерних знань, умінь і навичок, володіння почуттям відповідальності за використання комп'ютерних технологій при вирішенні навчальних і особистих завдань, наявність творчого підходу до комп'ютерної діяльності.

Об'єктивна оцінка рівня сформованості комп'ютерної грамотності можлива за такими показниками:

- ціннісному відношенню до комп'ютерної діяльності (співвідношенню громадської та особистісної значущості комп'ютерної діяльності, прояву пізнавальної та прикладної активності);
- теоретико-технологічної комп'ютерної підготовки (алгоритмічне мислення, теоретичних знань в галузі інформатики);
- реалізації творчих здібностей (спрямованості на евристичну діяльність, прояву нестандартних підходів до вирішення стандартних завдань).

Культура поведінки з інформацією має на увазі:

- культуру пошуку інформації (знання інформаційних ресурсів, номенклатури інформаційних послуг, пропонованих бібліотеками та органами НТІ, інформаційними виданнями та довідковими системами; володіння алгоритмами індивідуального пошуку і так далі);
- культуру відбору та перероблювання інформації (усвідомлення власних інформаційних потреб, знання критеріїв релевантності інформації, володіння елементами аналітико-синтетичної перероблювання інформації й так далі);
- культуру передачі інформації (знань процесів інформаційно-комунікативної діяльності та навичок в цій області).

Показниками сформованості названого критерію є здатність студентів до інформаційного самозабезпечення навчальної, професійної та іншої пізнавальної інформації, оволодіння раціональними методами самостійного пошуку інформації як традиційним (ручним), так і автоматизованим (електронним) способом; освоєння формалізованих методів аналітико-синтетичного перероблювання інформації; оволодіння традиційною і комп'ютерними технологіями підготовки та оформлення результатів своєї самостійної пізнавальної діяльності. Така діяльність може здійснюватися через електронні ресурси навчальної бібліотеки ВНЗ, Інтернет.

Пильної уваги вимагає уміння систематизації інформації, тобто відомості розрізнених відомостей в якусь несуперечливу схему. Систематизацію накопиченої інформації кожен суб'єкт здійснює самостійно, виходячи з таких міркувань:

- обсягу накопиченої інформації (як відомо, великий обсяг вимагає більш складних систем класифікації, для меншого обсягу досить простий, навіть примітивної схеми);
 - широти і багатогранності змісту накопиченої інформації (широти кругозору суб'єкта);
 - наявності встановлених інтеграційних зв'язків між окремими інформаційними фрагментами.
- Ефективно розвинути це вміння можливо шляхом:
- націленості студентів на встановлення причинно-наслідкових зв'язків в досліджуваних явищах;
 - спонукання студентів до порівняння і систематизації ознак і властивостей досліджуваних об'єктів і явищ шляхом їх зіставлення;
 - добірки завдань, що вимагають від студентів теоретичних узагальнень і пошуків фактів;
 - підведення студентів до самостійного вивчення широкого кола додаткової літератури;
 - встановлення зв'язків між різними дисциплінами.

Саме інтеграційні процеси сприяють одночасно активізації сприйняття різних областей знання і його систематизації.

Емоційно-ціннісний компонент інформаційної культури включає ряд критеріїв, що характеризують зміст інформаційних потреб та інтересів, мотивацію діяльності, вибір каналів інформації, самооцінку ступеня задоволення інформаційних потреб, ставлення до комп'ютерних технологій.

Мотивація і характер потреб визначають необхідність вибору каналів отримання інформації (книг, засобів масової інформації, електронних ресурсів, тощо).

Інформаційна культура студентів залежить від ступеня усвідомлення власних інформаційних потреб. Перед педагогом постає завдання – сформувати ці потреби у студентів. Потреби різного плану залежать від професійних, необхідних в повсякденній діяльності фахівця, до особистісних.

Інформаційна поведінка суб'єкта будується на основі ранжирування своїх інформаційних потреб по їх важливості. Але задовольнити всі інформаційні потреби, як правило, неможливо. І чим ширше спектр інформаційних потреб, тим складніше їх ранжувати за вагомістю, відповідно, складніше раціонально вибудувати своє пошукова поведінка.

На розвиток дієво-практичного компонента інформаційної культури впливають такі чинники інформаційного суспільства:

- обсяг інформації, що постійно зростає;
- розвиток інформаційних комунікацій і доступність інформаційних ресурсів;
- соціально схвалюваний імідж інформованості людини (соціальна привабливість інформованості).

Але ці ж чинники можуть не тільки сприяти, а й перешкоджати розвитку цього компонента. Наприклад, зростаючий обсяг інформації унеможливорює фізично всю її освоїти, що викликає почуття психологічного дискомфорту у суб'єкта, має своїм наслідком спонтанну самоосвіту, схоплювання «на льоту» понять, положень, фраз без глибокої їх опрацювання, без осмислення, що робить процес передачі інформації поверхневим, неглибоким.

Розвиток інформаційних комунікацій засобами зв'язку, в тому числі Інтернету, робить передачу інформації легкій, доступній, що не стимулює інтелектуальні можливості з пошуку дійсно потрібної та важливої інформації, гальмує творче мислення.

У розгляді дієво-практичного компонента важливо уявлення такого поняття, як «інформаційна поведінка».

Фахівцями під інформаційною поведінкою розуміється образ дій, сукупність поведінкових актів, що вживаються людьми для отримання, засвоєння і використання і передачі професійного товариства нового знання.

Безперечно, однією з найважливіших характеристик дієво-практичного компонента виступає швидкість здійснення інформаційних процесів. Але оскільки інформаційна діяльність, як уже було зазначено, протікає на психічному і предметному рівнях, то і швидкість її здійснення повинна бути охарактеризована порізнному. Швидкість здійснення інформаційної діяльності на психічному рівні спирається на психофізіологічні властивості особистості та виражається насамперед вродженою схильністю до їх розвитку.

Цьому сприяють і особистісні якості суб'єкта, які можуть бути представлені як:

- інтелект;
- розвинена пам'ять;
- мобільність (здатність швидко перемикається з однієї теми на іншу);
- евристичний склад мислення [3].

Всі компоненти інформаційної культури взаємопов'язані, безпосередньо впливають один на одного і не можуть розвиватися один без іншого.

На нашу думку, формування інформаційної культури студентів буде ефективним при дотриманні ряду умов:

- якщо система інформаційної підготовки носить безперервний і комплексний характер;
- якщо інтеграція педагогічних та інформаційних технологій є основою освітнього процесу;
- якщо викладацький склад має високий рівень професійної підготовки в області інформаційних і комп'ютерних технологій;
- якщо зміст навчальних планів і програм відповідає тенденціям розвитку інформаційних технологій в конкретних областях;
- якщо забезпечено випереджальний характер змісту професійної освіти з урахуванням перспективи розвитку засобів інформаційних технологій і засобів автоматизації навчального процесу;

— якщо однією з цілей освітнього процесу є гуманізація освіти, що передбачає розвиток особистості в плані формування її культури (в тому числі інформаційної, креативного мислення).

Темпи технологічного і науково-технічного прогресу сьогодні такі, що багато знань застарівають вже протягом 3-5 років. Залишати це поза увагою фактора в перспективній системі освіти неприпустимо. Саме тому пріоритети цілей системи освіти, що працює на випередження повинні радикальним чином відрізнятись від пріоритетів аналогічних цілей системи традиційної опорної освіти.

Список використаних джерел:

1. Брановський Ю.С. Робота в інформаційному середовищі / Ю.С. Брановський, А.Н. Беляєва // Вища освіта в Росії. — 2002. — № 1. — С. 81-87.
2. Вайцехович, Н.Ю. Інформаційна культура фахівців-медиків (на прикладі студентів і викладачів медичних університетів) / Н.Ю. Вайцехович // Рецепт. — 2010. — № 4. — С. 14-17.
3. Вязанкова В.В. Формування інформаційної культури особистості студентів в структурі управління освітнім процесом / В.В. Вязанкова, З.А. Маушева, М.Л. Романова // Науково-теоретичний журнал «Вчені записки», № 1 (59) — 2010 рік, 22-27 с.
4. Иванова Д.А. Компетентнісний підхід в освіті (проблеми, поняття, інструментарій): навч. посібник / уклад. Д.А. Иванов, К.Г. Митрофанов, О.В. Соколова. — М.: АПК і ПРО, 2003. — 101 с.
5. Колін, К.К. Фундаментальні основи інформатики: соціальна інформатика: Навчальний посібник для вузів / К.К. Колін. — М.: Академічний Проект: Екатеринбург: Ділова книга, 2000. — С. 350.
6. Мозолин, В.П. Про патентування деяких проблемах телекомунікаційного навчання / В.П. Мозолин // Інформатика й освіту. — 2000. — № 2. — С. 89-90.
7. Хлопова Т.П. Професійна самоорганізація студентів вищих і середньоспеціальних навчальних закладів / Т.П. Хлопова, В.В. Вязанкова, Т.В. Тихомирова, Д.А. Романов. — Краснодар: ТОВ «Видавничий Дім-Південь», 2009. — 100 с.
8. Шамова, Т.І. Управління освітніми системами: навч. посібник для студ. вищ. навч. Закладів / Т.І. Шамова та ін. — М.: Гуманіт. вид. центр ВЛАДОС, 2001. — С. 320.

УДК 808.5-051

Т.Я. Конівіцька, Львів, Україна / T. Konivitska, Lviv, Ukraine
e-mail: tvitska@gmail.com

РИТОРИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність формування та розвитку риторичної складової професійної компетентності психологів. Виконано аналіз теорії та практики формування риторичних умінь майбутніх психологів у вищих навчальних закладах. На основі опрацювання досліджень визначено місце риторики в сучасній освіті та її основні завдання, окреслено поняття риторичної компетентності. Проаналізовано особливості професійної діяльності психологів і зазначено, що риторична компетентність є важливою складовою їхньої професійної компетентності, а вивчення теорії риторики і практичне застосування набутих знань вирішить низку професійно орієнтованих завдань для майбутніх психологів, серед яких: подолання комунікативних бар'єрів і, як наслідок, формування контактної особистості та створення психологічно комфортної комунікативної взаємодії; оволодіння вербальними і невербальними засобами комунікації; засвоєння не лише способів комунікації, а й інструментів впливу на свідомість і підсвідомість особистості; розвиток мистецтва презентації та самопрезентації, тренінгової діяльності, публічного виступу тощо.

Ключові слова: професійна освіта, вищі навчальні заклади, риторична компетентність, риторична діяльність, риторична освіта.

Annotation. The article is devoted to the formation and development of rhetorical component of professional competence of psychologists. The author has analyzed the theory and practice of forming rhetorical skills of future psychologists in higher educational institutions, defined the place of rhetoric in modern education and its main tasks and outlined the notion of rhetorical competence on the basis of studying research. The peculiarities of professional activity of psychologists are analyzed and it is noted that rhetorical competence is an important part of their professional competence. The study of the theory of rhetoric and the practical application of the acquired knowledge will solve a number of professionally oriented tasks for future psychologists, including the overcoming communicative barriers and as a result forming a contact person and creation of psychologically comfortable communicative interaction; mastery of verbal and non-verbal means of communication; the assimilation of not only communication tools, but also instruments of influence on the consciousness and subconscious of the individual; development of the art of presentation and self-presentation, training activities and public speaking, etc.

Key words: vocational education, higher education institutions, rhetorical competence, rhetorical activity, rhetorical education.

Постановка проблеми. У зв'язку з євроінтеграційними прагненнями, притаманими сучасному українському суспільству, відбувається модернізація різних напрямів життєдіяльності та невпинне упровадження інноваційних, у тому числі інформаційно-комунікаційних, технологій у всі галузі. Незважаючи на це технологічні новації ні в якому разі не повинні повністю витіснити безпосередню міжособистісну комунікативну взаємодію. Тому суспільство висуває підвищені вимоги до розвитку мисленнєво-мовленнєвих і комунікативних якостей особистості, і все більше науковців присвячують дослідження формуванню та розвитку мовленнєвої, комунікативної та риторичної компетентності фахівців.

Ораторські вміння та навички нині потрібні кожній людині. Риторична підготовка розвиває низку особистісно-ділових якостей, зокрема: культуру мислення, культуру мовлення, культуру поведінки, тобто те, що